

Nedanstående är berättat av min faster fr. Ida Karlsson, född 1863 i Ekeby s:n, Östergötlands län.

. Största delen har hon hört berättas av sina föräldrar, en del har hon själv iakttagit.

Jag har vid olika ställen i texten utsatt tiden, där denna exakt kunnat bestämmas, då nämnda sed varit i bruk.

Gåtor.

De flesta gåtorna äro från hennes barndom, således omkring 50 år. En del äro äldre och dessa ha märkts med ett G. Dess "ålder" är c:a 85 å 90 år. Möjligen ännu äldre.

1. Vem är det som trampar så hårt så hela sta'n hör'et?

Svar: Ringaren i kyrktornet.

2. Vem vågar ta' både höga och låga i håret?

Svar: Barberaren.

3. Vem går och går och aldrig kommer till dörren?

Svar: Klockan.

4. Vem slår utan att hava händer?

Svar: Klockan.

5. Vem går till sjön och tvättar sig och lämnar magen hemma?

Svar: En dyna el. bolster.

6. Tag täckelset av

två fingrar begrav

tag upp dem igen

täck över sen, jag menar det smakade bra min vän.

Svar: En pris snus.

7. G. (c:a 100 år)

En ihålig mor, en krokryggig far och tre huvudlösa barn!

Svar: En gammal gryta med grytgrepe. Barnen=grytans ben.

8. G. Lille bulle, trille utför skulle

ingen man i detta lan,

bygga kan en sådan kulle.

Svar: Ett ägg.

9. G. Det kommer en tunna från Tyskland och går till England

med två slags dricka, men varken tapp el. "svicka".

Svar: Ett ägg.

10. G. Vad är det som tio karlar ej kan bära på en stån, men

en jungfru uti sin hand?

Svar: Ett ägg.

11. G. Det kommer en fågel flygande vinglös sätter sig på en

gårdsgårdsstör fotlös. Så kommer det en jungfru gående

fotlös och ta'r fågeln handlös och äter upp den munlös.

Svar: Fågeln=en snöflinga. Jungfrun=solen.

12 G. En blind såg en hare springa över vägen. en lam lopp
i fatt honom och en naken stoppade honom på sig.

Svar: En osanning.

13 G. Det står en sten på vår ren
fötter men inga ben.
Barn men ald rig fött.
Lik men aldrig dött.
Brud men aldrig bröllop.
Bröd men aldrig bakat.
Vin men aldrig lakat.

Svar: Kyrkan.

14 G. Fyra eggär.
Fyra väggar.
En udde.
En "änne".

Svar: Skopligg.

15 G. Vad är det, som går uppför backe och nedför backe
och bär en eldbrand på nacken?

Svar: Skytten.

16 G. Vad är det, som går uppför backe och nedför backe
och "sällar" svarta gryn?

Svar: En kolryss.

17 G. Vad är det, som går uppför backe och nedför backe och skär gröna skivor?

Svar: Slåttermannen.

18 G. Vad är det, som går uppför backe och nedför backe och skär vita skivor?

Svar: Snöplogen.

19 Vid vilken tid sår bonden lin?

Svar: Aldrig. Han sår linfrö.

20 När sitter kråkan på trädstubben?

Svar: Då trädet är avsågat.

21 Huru många loppor går i en kappe?

Svar: Inga, ty de hoppa alla ut igen.

22 Vad är det som går omkring huset och säger "knirk", "knark"?

Svar: Skottkärran.

23 Om dagen en stege, Om natten en orm.

Svar: Skoremmen.

24 Vad är det som kastas runt opp på taket och kommer ned långt?

Svar: Ett garnnysta.

25 Bland ormar en jag känner, som jorden aldrig bar,
i snabbhet och i styrka han ej sin like har.

Han rasar helst mot raka och fasta föremål, i stället
för att undfly han söker draget stål.

Som litet halmstrå bryter han rotfast ek itu, och själva
berget krossas utav hans tunga ljud

Svar: Ljungelden.

26 Vem födes gammal till världen?

Svar: Åsnan, ty hon födes grå.

27 Vilka äro de flesta stenar i Motala ström?

Svar: De äro våta.

28 Ett "fejs" (fäjs=fähus) fullt av röda kor. Så kommer det
en stor svart ko och kör ut alla de röda korna.

Svar: Ugnssopen.

29 Vem tittar var man i stjärten?

Svar: Tröskeln.

30 Jag är kallast när det är varmast och varmest när det är
kallast.

Svar: Kakelugnen.

31 Knappt var fadern född förrän sonen satt på taket.

Svar: Elden och röken.

32 Det är en rätt, den spisa~~s~~ aldrig
varken på fat eller tallrik.

Den prisas dock som härligaste rätt
på jorden, och den mig smakat första
gången, han tror sig gudaföda få.

Svar: En kyss.

33 Kan du nu säga mig, varuti döden sin början har?

Svar: Uti bokstaven d.

34 Vem bär sin herre, och blir av honom buren?

Svar: Skosulan.

35 Vilken dag är det, som ej står upptecknad i almanackan?

Svar: Dödsdagen.

36 Man begagnar sig bara av det en gång och då utan att veta om det.

Svar: Likkistan.

37 Vem är det, som gapar över vattnet men icke dricker?

Svar: Koskällan.

Nr. 38 o. 39 har min far (Torparen Carl Flemming, Boxhom) meddelat.

38:39 En gosse kommer en dag till grannens och frågar husets son: "Vad gör din mor idag?" "Jo" svarar sonen, "hon bakar uppätet bröd". "Vad gör din far då?" "Han går och letar efter det han ej vill ha "rätt" på?"

Svar: Modern bakar lånat bröd. Fadern letar efter hål i gamla gärdesgårdar.

ACC. N:R M1600

Skrock och folksägner.

Seder vid slakt.

Om ett barn stammade, då skulle man placera barnet bredvid det slaktade djuret då detta skars upp. Så fort lungan blivit lös, så tar man denna och slår i ansiktet på barnet. Då skulle barnet bli bra.

Då barn voro närvarande vid slakt, fingo dessa gå till grannens för att låna "rumpedraget".

Detta ant. för att få bort barnen medan slakten pågick.

"Rumpedragets" utseende är ej bekant.

Alla närvarande vid slakt måste hålla i djuret, i annat fall dog ej detta. Utav svin gömdes gallan och den användes till medicin.

Brännvin och svingalla användes för kylskador.

Blåsan användes till isblåsa och leksaker åt barn. Då den användes såsom leksak, lade man i några örter och sedan torkades den.

Av fäkreatur tog man vara på hornen. Dessa användes till korv- och kruthorn etc. Benpiporna, ur dessa tog man märgen, som användes till diverse oljor, t.ex. hårolja och bättre smörjoljor. Tjurmägen torkades och begagnades till att tukta kreatur

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med. Den användes ock som medicin.

Om en kvinna fick hårdnad i bröstet då hon gav di, då skulle man tälja små skivor av magen och blanda med någon lämplig föda t.ex. lingonsylt och ge den sjuka kvinnan. Hon skulle då bli frisk.

De små hjärtklaffarna kastades bort. (Orsaken ej bekant)

Det fanns personer den tiden som drucko varmt blod för att de skulle bli starka och modiga.

Blodet; användes till palt, paltbröd och blodplättar.

Korvkokning: Innan korven lades i grytan, skulle man först slå den i spiselmuren och därefter i grytbrädden. Detta för att den ej under kokningen skulle spricka.

Ordspråk:

En korvgryta skulle koka så sakta som en brud skrider.

När man kokade palt, då skulle det gå så fort som en riddare rider.

Håret, användes till hårtäcken och raggsockar, rep etc.

Svinborsten användes till borstar, penslar och rep.

Bogbladet fick ej bortkastas helt, utan först måste en triangelformig bit borthuggas (Orsaken ej bekant).

Farfar har berättat mig, att i hans fars barndom, således för omkring 150 år sedan, fanns här på trakten kronor av

svinborst eller s.k. borstkronor som hängdes upp under julen.

Då man sålde mjölk, måste man först svänga den med mjölk innehållande flaskan över elden. Om man ej gjorde detta, kunde korna få brännblåsor på spenarna, ifall den som köpt mjölken lät den koka över på spisen. I denna mjölk måste man ock rita ett kors med en kniv, ty om den som köpt mjölken, på hemvägen gick över ett harspår, kunde korna lätt bli förtrollade.

När smöret var kärnat gjordes i smörklumpen ett kors med skeden, och när man bakade gjorde man i degen ett kors med handen. Detta var ett bra skydd mot troll. Då man åt halvost fick man inte dricka vatten under det man åt, man fick ej heller lämna bordet för att kasta sitt vatten. Gjorde man detta, kastade korna sitt vatten var gång man mjölkade.

Människor och djur kunde få "trollskott". Blev ett djur angripet av denna sjukdom, kunde det botas enl. följande: Hade man ett gevär, lossade man ett skott över djurets rygg. Fanns ej ett gevär att tillgå, kunde man taga ett papper el. bräde, lägga lite krut därpå ocj sedan antända.

Var det en människa, botades hon på samma sätt. Man gjorde enl. ovanstående över den sjuka lemmen.

"Trollskott" el. kulan, som trollen använde, bestod av en boll. Utvändigt bestod denna boll av få-hår. Inuti av människo-hår, avbrutna synålar, d:o knivar och saxar.

ACC. N:R

M.

1600

1795 25 1/2 Flerminning
Borsholm

20040

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mjölkhare.

Det hände stundom att korna på betet fick en mjölkhare i sällskap. Denna "hare" kunde överföra dessa kors mjölk till dens kor som sänt ut honom. Mjölkharen liknade en vanlig hare. Den kunde skjutas om man använde silverkula el. silverhagel. Man kunde ock taga "nödren" i stället för silverprojektilerna.

Lyckades man skjuta en dylik hare föll den sönder i spingstickor och "solvhank". Därför borde man akta sig för att utkasta något sådant, ty därav gjorde man mjölkharar.

(Brukligt för c:a 50 år sedan). När en ko nedkommit med kalv, skulle kon ha mjölk och vatten med något malt (salt) i att dricka. I ämbaret som hon drack ur skulle läggas en kniv och en brynsten. Man torkade av kalven med lite hö, och denna hö-tapp skulle kon äta upp.

När korna om våren släpptes ut på bete, skulle de gå över eld och eggjärn.

Man snodde ihop några linnetrasor och tände på, samt placerade denna lunta utanför tröskeln till ladugården, så att korna måste gå däröver.

Hade man köpt kreatur, fick man icke föra in dem i ladugården utan att först leda dem kring en jordfast sten och sedan kasta en handfull salt på dem. Detta för att djuren skulle trivas på det nya stället.

Rackaren kallades här Bosen el. Backaren.

Ingen ladugårdskvast fick brännas, utan de skulle placeras kring ägorna i gärdesgårdshörnen. (Orsaken ej bekant).

Ville man under året bli avmed loppor, skulle man gå opp tidigt skärtorsdag och sopa, samt kasta dessa sopor på den grannes ägor man önskade skulle få ont av dessa djur.

Skulle man ut i viktiga ärenden t.ex. affärer, frieri, etc. och en ekorre el. svart katt sprang över vägen, då betydde detta otur och man måste då vända om hem och vänta till en annan dag.

Om ekorre el. skator kommo nära boningshusen, betydde detta ödösfall i gården.

Sutto skatorna och skvattrade i träden, så skulle det snart komma främmande.

Fick en person ryggskott, skulle hon bege sig till ett ställe där tre gärdesgårdar stötte ihop och mot detta gärdesgårdshörn skrubba ryggen.

Bröllop.

Då brudparet kom från kyrkan, skulle det sätta sig på tröskeln och äta av samma brödstycke, för att de under sitt äktenskap skulle komma överens.

Bruden skulle före vigseln lägga några slantar i skorna för att hon ej skulle bli fattig. Dessa slantar skulle den person som ha som på kvällen tog av henne skorna.

Den som ville bli herre i sitt hus, den skulle under vigseln försöka få sin fot framför den andres fötter.

Födelse.

När ett barn var fött och skulle ligga i vagga, måste man placera en psalmbok och en kniv hos barnet, för att ej få det bortbytt av trollen. Var det ett flickebarn, då borde man ock ditlägga; en rock, väst el. dylikt, och var det ett gossebarn; en kjol el. något annat fruntimmersplagg. Detta för att barnet skulle bli gift. Dessa saker fick ligga kvar i vaggan, till dess att barnet blivit döpt.

När barnet skulle till dopet, lade gudmor en slant i lindan för att det ej skulle sakna pengar. Därefter tog hon det i sin famn, satte sig på tröskeln och åt hårt bröd för att barnet skulle få starka tänder. Vidare skulle hon läsa i en bok, för att barnet skulle få gott för att läsa.

Om barnet under dopet begynte skrika så betydde detta att barnet fick god sångröst.

Strax före innan barnet skulle föras till kyrkan för att döpas, går barnets fader ut medtagande en kaka bröd. När sedan

gudmor med barnet beger sig av, skall fadern laga så, att han blir den förste som möter barnet. Brödkakan skall han då bära under armen. Detta för att barnet under sin livstid ej skall möta någon person som blir värre mot det än dess far. Brödkakan bär han, för att barnet ej skall sakna bröd. (Användes här för c:a 60 år sedan).

En kvinna som nyss fött barn, får ej gå ut utan att bära en kniv och åtminstone ett blad av en psalmbok. Detta för att skydda sig mot trolldom. Dessa saker bär hon på sig till dess hon gått i "kärke".

Kvinnan gick i "kärke" c:a 6 veckor efter barnets födelse . Hon fick ej gå ensam, utan barnets fadder el. gudmor skulle följa henne.

Först då denna sed brukades gick man alltid till "kärke" i kyrkan. Men för en 40 år sedan var det allmänt i bruk, att kvinnan gick till "kärke" i hemmet.

Om ett fruntimmer mötte en havande kvinna, och den mötande hade två förkläden på sig, så måste hon taga av sig det ena och ge åt den havande kvinnan. Gjorde hon ej detta gick det ej lyckligt vid förlossningen.

Inte fick man hugga fast en yxa i ett träd, stubbe el. dylikt, ty fick en havande kvinna se detta, kunde hon ej bli förlöst från barnet.

Kom en kvinna in i ett hem där det fanns ett nyfött barn, och hon ej hade med någon gåva åt barnet, måste hon ge det sin huvudduk.

Önskade man i förväg veta om en viss havande kvinna skulle föda ett gosse- eller flickebarn, kunde man få reda på detta vid vävsvepning. Då väven var svept gick den person ut som gjort detta, medtagande den pinne hon använt vid svepningen. Såg hon då en karl, fick kvinnan en pojke, men såg hon ett fruntimmer blev det en flicka.

Dödsfall.

Ingen fick gråta så att tår föll på liket. (Orsaken ej bekant).

Då liket stod på bockar och sedan bars ut måste bockarna fällas el. nedläggas i den riktning liket bars ut. Ej tvärt emot, ty då kunde liket gå hem och gå gast. Denna sed användes allmänt här för c:a 20 år sedan, och på en del ställen användes den än i dag.

Ett äldre sätt var att kasta glödande kol efter liket. (Samma orsak som ovan).

Vid graven såg man efter, vilken herre som sist satte på sig hatten. Han skulle först av de församlade få hålla begravning.

Om någpn av gästerna "river upp" el. förstör ordningen i

processionen, så skall snart samma personer åter komma på samma begravning.

Då brudparet stod vid altaret, såg man efter vem av de båda som lutade mest utåt el. från den andra, den skulle dö först.

Det var vanligt, att kronan dansades av bruden.

Fick ett barn ont i halsen, använde man följande metod:

Man tog en morot urholkade den ovanifrån och fyllde den med barnets urin. Därefter hängdes den upp i skorstenen. (Användes här för omkring 55 år sedan).

Sår på läpparna "munskåller" läktes om man kysste spisel-muren.

Om ett litet barn blev sjukt, tog man av det linnetl krängde detta på ett "klappeträ" och ställde det bortom förstugudörren. (Detta var i bruk här så sent som i slutet av 1800-talet. Närmare bestämt 1895).

Fick en person en vagel, "stosteget" i ögat botades detta genom att tälja stickor av ett stolben så att dessa föllo på vageln.

Om en person mötte en annan som hade vagel, skulle han spotta i dennes öga.

Hade en person hicka, skulle man säga något förargligt åt honom, så att han blev mycket arg, då gick hickan över.

ACC. NR M. 1600

Barnets första linne skulle brännas, och dess tvättvatten fick ej utkastas förrän man kastat glöd i detsamma. Detta fortgick tills barnet blivit döpt. (För att barnet ej skulle få fallandesjukan).

Havande kvinna fick ej närvara vid slakt. Benpiporna kallades kägelben, bladmagen kallades lusin. För något över 55 år sedan, fick vem som helst slakta hästar, och man åt hästkött. Den som slakta ett djur, och ej hörde hemma på gården, han skulle ha en smakbit med hem.

Ballad N:r 1.

På blomsterklädd kulle satt Hjalmar och kvad
om framtida bragder en gång,
och liljornas kalkar och rosornas blad
sig bugade djupt vid hans sång,
och fåglarna sutto så tysta på träden
och gyllene axen på gungande säden
de nickade bifall, och vårvindens fläkt
milt smekte hans panna, hans krigiska dräkt.

16 16
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Och hela naturen föryngrad och skön
och mild i sin fredliga skrud
med nyflätad blomkrans och vårmantel grön,
nu log som en längtande brud,
och glädjens och ärans och kärlekens minne
de höllo sitt fjärrglas för ynglingens sinne,
där hoppet med vingar av guldskiftad glans
ljuvt bjöd homom ryktets ovanskliga krans.

Denna ballad består av 17 st. versar. Är ej dess innehåll
bekant, kommer jag att meddela dem längre fram om så önskas.

Ballad N:r 2.

- 1) Det gick en jungfru uti en hage till henne
kommer där en ung sjöman.:/
/:Å varför går hon här så allena giv mig
sitt hjärta som jag begär.:/
- 2) På Er begäran kan jag ej svara ty jag
är utav alltför ringa stånd.
Er tjänarinna kan jag väl vara men Eder
käraste kan jag ej bli.

ACC. NR M.1600

18 18
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

- 3) Jag har en vän allt om han lever, som
för sju år se'n reste bort från mig.
Lever han då har han mitt hjärta, men är
han döder har Gud hans själ.
- 4) Har du en vän allt som du säger, som
för sju år se'n reste bort från dig,
då är väl jag den samme sjöman, som
för sju år se'n reste bort från dig.
- 5) Är du den samme sjöman, som för
sju år se'n reste bort från mig;
Så visa handen, så visa fingern, så
visa ringen du fick av mig.
- 6) Se här är handen, se här är fingern
se här är ringen, som jag fick av dig.
Och jungfrun skådar, hon skådar ringen
fick se vad namn där inne var.
- 7) När jungfrun skådat sitt namn i ringen,
så föll hon blekande ned till jord.
Då tog han henne på sina armar och
kysser henne så innerlig.

ACC. NR **M. 1600**

100-årig visa.

I Stralsburg där bodde en adelsman så rik, på guld och penningar fanns ingen honom lik. Han hade en dotter hon var däjelig och skön, hon älskade en sjöman, en sjöman till sin död.

Han reste bort men lovade att snart komma igen. Snart Maria ett brev ifrån kärasten fick ^{x)} /Ett litet bud som bragtet två specidaler fick./ men uppå första raden i det brevet månde stå, håll upp min vän att sörja, jag kommer nog ändå.

Maria glömde brevet, hon lade't på sitt bord, varpå den grymme fadern kom in och brevet tog. Om några år därefter kom där ett skepp i landl varpå den grymme fadern han skyndar ner till strand.

x) /-/ Bör vara: Ett litet liv som bragtet ej obelönter gick, ty utav skärv Maria två specidaler fick

19 19
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R **M. 1600**

Är du den samme sjöman som min dotter
förföra vill? Ja, nog är jag den sjöman
som din dotter älskat har, men henne
att förföra min avsikt aldrig var. Så bjuder
han den sjömannen i ensamt rum med sig
Han hade ej i sinnet att han mista skull'sitt liv.

Så ta'r han fram den kniven han under
rocken bar, den sänkte han i bröstet på
sjömannen så god, gick ut och stängde
dörren "lät en" simma i sitt blod.

Kom käraste Maria, nu får du hålla bröllop
med kärasten din, nu får du blod i bä-
garn i stället för vin.

Hon såg sin kära blöda. hon såg var
kniven satt, hon tog den oförfärad och la-
de'n vid sin barm. O fader, o fader hör sis-
ta bönen min; lägg mig i sjömans kista,
lägg mig vid sjömans sid, nu sörjer jag
ej mera för någon vän åt mig, nu slu-
tas mina dagar och nu dör jag gladelig.

20
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M.1600

2/ 21
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Señ ta'r hon fram den kniven, hon invid
barmen lagt, den sänkte hon i bröstet, sjönk
ned vid sjömans sid. Ej fadern det kan hindra
hur fort han skyndar dit, till
Stralsburga kyrka de båda fördes se'n,
men på deras armar låg skära silket
rött, så att alla skulle veta varav de
hade dött. Men nedför deras kista stod
en kista på svart, vari den grymme fadern
han genast lagder vart.

- - -

Två kärlekskväden.

(Omkring 100-åriga).

Jag gick mig ut en aftonstund,
jag gick mig ned till stranden,
där mötte mig en gosse ung,
han räckte mig då handen,
du flicka huld, var ska' vi bo
var ska' vi bo på denna jord
på dessa jordeländen.

ACC. N:R **M. 1600**

82 22
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hon lade hand uti min hand
hon sa'd med tår på kinden,
ack, dit du vill, dit vill ock jag
och ljuvt sjöng aftonvinden
och månen steg så klar ur skyn
ur skyn den skred men han till byn,
till byn lopp snabb som vinden.

- - -

Ser jag stjärnorna sprida sitt flammande sken över skog
över blånande sjö. O, då grips jag av längtan att flytta dit
hän till den eviga kärlekens ö.

Från Australien kommer en kylande vind kring min hydda den
rasar så vild. Ack, hur länge skall saknaden bleka min kind,
skall jag dikta din leende bild.

O, där uppe vid himmelska stjärnornas dans, skall jag vigas
vid henne en gång, som här nere på jorden för mig endast
fanns i min bön, i min ensliga sång.

Lyst av tindrande stjärnor jag styrer mitt lopp mot en
vik utav himlen den blå för att bygga en hydda av kärlek och
hopp och att bo där för evigt vi två.

ACC. N:R M. 1600

Gamla vaggvisor.

(Sjöngos i början på 1800-talet).

Kalle han har en liten gullvagn varuti själv han åker, en liten gullpisk uti sin hand varmed han slår så många han råkar. Hästen och vagnen det haver han nog, pigor och drängar till husets behov och många små"typpar" på taket.

Tuppen han går till sin unga fru, han sjunger och han kväder ku-ku-li-ku det är så vackert väder. Den lilla gullgrisen som följer sin mor, den ska' vi gömma tills hon bliver stor, den ska' vi gömma till lilla julafton.

Skatan hon satt på ladutak hon talte till sin dotter, vart ska' vi flyga i år vi fryser om våra fötter. Ja vi ska' flyga till Danemark, köpa skor för halvannan mark, gullskor å spånen för barna skall sova så länge.

Det var en gammal gumma som inga småbarn hade, tog hon sig en fölung och lade i sin vagga, "dussa" liten långeskank, för långa ben har du, får du leva länge, så blir du lik far din.

- - -

Tre å trinta pepparkorn katten blåser i silverhorn. Trum, trummet i trumma, katten slår på trumman, fyra möss de går i

23 23
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dans så hela jorden dundrar.

x) Här bor inte kapten Grop
här bor löjtnant Henning.
Kapten Grop bor mitt emot,
där får barna välling.

xx) Gubben och gumman de skulle köra vall, så ville inte gumman
mota. Å gubben tog gumman och slog 'na i en tall, så tallen
gick opp me' rota. Å gumman sprang opp, hon blev så glad hon
sa: "Jag ska' mota i alla mina da'r, gå vall, gå vall, du
krokhornta broka.

- - - - -

På den tiden de tröska med slaga lät det så här:

När bara en tröska sa' det: Dump, dump -

När det var två lät det: Dompét i, dompét i -

" " " tre " " :Det fattas en. Det fattas en

" " " fyra " " : Rock å väst å tre par vantar, rock
å väst å tu par vantar, rock å väst å, rock å väst

- - -

x) xx) Sjöngos för c:a 40 år sedan.

ACC. N:R M. 1600

Gamla ordspråk.

O = ordspråk. S = ordstäv. T = talesätt.

Ingen är sämre än den som gifter sig.

Ingen är bättre än den som dör.

"Det var jämnt skägg" sa' barberaren raka katten.

"Här får du" sa' prästen i Harg gav gumman nattvarden.

"Skål på hölvten om inte allt går åt"

Det som ej går i Olle, så går det i Olles käring.

"Ta' hit", sa' gubben, gick å tiggde, "Kakor å inga bitar,
för de gå så illa åt påsen."

Nu kan jag si", sa' gubben, skar av sig ögonlocken.

Jag tycker jag ser mej i morron" sa'bruden.

"Ingen rädder här", sa bonn', sprang för haren.

"För all del tag rätt på't medan jag är här", sa' gubben, å
så sprang han

De vet ej att katten ähr ägg, förrän hon har värpt i barmen.

De vise hönsa' värper också i nässlorna.

25-25
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

0 Det är "unna" det som "unna" ä', sa' gubben, skar av sej näsan.

0 Äpplet faller ej långt från trädet.

0 Bättre lida det man ej kan vrida.

0 Sno vidjan medan den är grön, så blir den både fager och skön.

S "Hoppa Jonas", det är ett dike sa pojken.

el. "Hoppa farfar", det är ett dike sa pojken.

S "Här ska ni få se på lite" sa' hon som "lätte" se allt.

S "Nu börjas det" sa' han som visa björn.

0 Ingen rök utan någon brand.

S "Om jag hade min goa värme här" sa' gumman trilla i källan.

S "Hu, du kalla Östersjö" sa' sjöman satt i spisen och frös.

S x) "Nu går vi hem" sa' Karl Erik, trilla i ån.

T Jag kommer efter som kattens svans.

T Det kommer efter som Skenninge öl.

T Nu går det för mig som för den som red å tappa saltet.

Nu går det för mig som för den som sålde smöret å tappa penga.

0 Du skall ej sälja skinnet, förrän du skjutit björn.

0 Så gör barn i by som hemma är vant.

x) (Yngre c:a 40 år)

ACC. N:R M. 1600

27 27
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kasta ej större stenar än du kan taga igen.

Kasta ej sten på börda.

Sitt ej på gneten medan du flår lusen.

"Här ska' bli andra bullar" sa' bagaren kasta jästen efter i
ugnen.

Hur långt det är mellan bergen, nog träffas trollen.

När man talar om trollen, så stå de i förstu'n.

Bättre fly än illa fäkta.

Man måste smida medan järnet är varmt.

Den som har många järn i elden bränner ofta upp dem.

"Låt oss se på väven" sa' blinda Sara.

Har man fått fan i båten, måste man ro honom i land.

"Det var hårt mot hårt" sa' skam bet i sten.

"Likt söker likt" sa' skam dansa med satan.

Bättre brödlös än rådlös.

Bättre tiga än illa tala.

Den illa gör han illa far.

"De ä' sura" sa' räven om rönnbären.

ACC. NR M. 1600

"Jag sitter illa" sa' katten satt på fläsket.

Ropa inte hej förrän du är över bäcken.

"Vi få leva på hoppet" sa' katten satt på skåpet.

När katten är borta dansa råttorna på bordet.

"Här är inte långt mellan varva'" sa' gumman älte på kvarnsten.

Som man ropar i skogen får man svar.

Små grytor har också öron.

De dömer som den blinde om färgen.

De förstå ej mera än sona på vär'kvarna.

Det har kommit ur säck innan det kom i påse.

Det blänker som sola i Karlsta.

Som de gamla sjunga, så kvittra de unga.

Hon duger ej till att blåsa eld i kolen varpå sillen ska'
stekas. (om en brud)

Intet är värre än en brokig kaka,
intet är bättre än ett armbåga sår.

Bättre en fågel i handen än tio i skogen.

Handskrift:
O. v. v. v. v.
S. 1600
1. 1600

28 28
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
Handskrift:
1. 1600

ACC. N:R M. 1600

29 29
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dä "änner" dä' sa gubben sköt kråkor.

Den som känner "sissla" grå, han köper na' inte.

Efter regn kommer solsken.

"Visitera mej" sa' han som stulit kyssen.

Som man sår får man skörda.

Den som spottar i kålen får själv äta ur den.

Som man bäddar får man ligga.

Som man bakar får man äta.

En fluga gör ingen sommar.

Som man är klädd, blir man hädd.

Bränt barn skyr elden.

Den gubben går inte.

Ack, de barna, när man skickar dem till kyrkan då gå de till kvarna.

Bättre att ingen gris ha, än en som man ej får håret av.

"Det duger att "blanna"(blanda) i "blan" (bland) sa' han som tralla i kyrkan.

"Det tar sej" sa' pojken om skriket.

ACC. NR M. 1600

30 30
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gå inte över ån efter vatten.

Det är inte guld allt som glimmar.

"Ja, ja", sa' gubben när de hälsa på'n.

Dä' ä som "gussfre" yxeskaft.

Skrattar bäst som skrattar sist.

"Du förstår väl strolleri" sa' gumman slog gubben med eldtången.

De hänger ihop som ler och långhalm.

De hänger ihop som ärtrevor.

Det vackraste barnet mor hade det satte hon på bordet.

Förr var det du och ja'

och vi mådde bra

Nu är det ni och vi

stora hus och inget i.

Det är svart som titta en sotare i ändan.

Mörkt som att köra huvut i en säck.

Efterhängset som en plåsterlapp.

Segt som hundkött.

Så full av sattyg som en korv är full av gryn.

Tomma kar slamra alltid värst.

ACC. N:R M. 1600

31 31
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Envis som en tjurkalv.

Bättre stämma i bäcken än i ån.

"Det här ger inget bröd", sa' tropparn stod på logen och trask.

- - - - -

Skam och bonden. (Säkert 100 år)

Det var en gång en bonde som fått hjälp av skam till framgång. Men då vissa år hade gått skulle bonden ej längre vara fri utan skam fick då taga honom. Efter dessa år kom skam och skulle taga bonden. Bonden ville emellertid inte, och de kommo då överens om, att om bonden kunde "kampa" med skam att säga tre olika trädslag, så skulle han bli fri. Bonde sade då: "En al - asp". Skam sa': "Tyre, tall å "flågebran" Således förlorade skam, och bonden blev fri.

Skam och skräddaren.

Skam hjälpte en gång en skräddare till framgång, och därför skulle han efter vissa år tillhöra skam, men först skulle de "kappas" om att sy var sin väst. Under det de sydde, skulle de

sitta på kyrktaket. Blev nu först skräddaren först färdig med sin väst, så skulle han gå fri.. Skam trädde en mycket lång tråd på sin nål. Han tänkte, därigenom vinner jag tid. Skräddaren däremot trädde flera korta trådar på sin nål medan han sydde. Nu var emellertid skams tråd så lång, så för vart styng han tog, måste han springa ned från taket och se'n upp igen.

Skräddaren blev först färdig med sin väst, varför han gick fri.

Sagan om hönan som trippade i berget.

Det var en gång en änka som hade tre döttrar och en höna. Så en vacker dag gick hönan bort och kom ej tillbaka hem. Då bad änkan sin äldsta dotter att gå ut och leta efter hönan. Ja dottern lovade sin mor att hon skulle gå och så begav hon sig iväg. När hon gått och letat en stund, kom hon slutligen till ett berg. Inifrån berget hörde hon då en röst som sade: "Hönan trippade i berget, hönan trippade i berget."

I berget fanns en stor spricka, och då flickan tittade i denna för att se, om hönan var i berget, föll hon ner i bergets inre. Där mötte hon berggubben eller trollet. Han frågade henne, om hon ville bli hans hustru, men då hon svarade nej på hans

fråga, blev han ond och vred av hennes huvud och kastade sedan både kropp och huvud i en källare i berget.

Då varken den äldsta dottern eller hönan kommo rillhaka, bad änkan sin andra dotter gå ut och leta efter systemen och på samma gång titta efter hönan. Hon gick och gick och då hon kom till berget hörde hon rösten som sade: Hönan trippade i berget, hönan trippade i berget. Då hon gick dit för att se om hönan var där, föll också hon ner i berget. Där mötte hon trollet, som även till henne framställde sitt frieri. Man då även hon svarade nej på hans begäran, blev han arg och vred av hennes huvud samt kastade detta jämte kroppen ned i källaren.

När nu änkan ej hör av varken döttrarna eller hönan, sänder hon ut sin yngsta dotter att leta efter dem. Även hon kom fram till berget och hörde rösten då som sade: "Hönan trippade i berget, hönan trippade i berget". Då hon tittar i bergets spricka om hönan är där, faller också hon i berget. Där inne möter hon trollet som frågar henne: "Vill du bli min hustru?", och då hon svarar: "Ja gärna de'" blir bergatrollet mycket glad och lovar henne att hon skall få allt vad hon önskar.

Så en dag när trollet är borta, går hon omkring i berget för att leta efter sina systrar. Hon finner dem slutligen i källaren men säger intet därom till trollet.

Några dagar därefter föll en bock ned genom springan i berget. Trollet ta'r och vrider huvudet av honom, men då säger flickan: "Så skulle du inte ha gjort, den ville jag haft att leka med. Jag är så ensam om dagarna när jag är borta." Då sade trollet: "Det ska' du gärna få", och så tar han fram en kruka med salva. Sätter bockhuvudet på kroppen och smörjer med salvan. Och då blev bocken genast levande. När så trollet gick bort en dag, tog flickan sin äldsta syster och gjorde med henne, som hon sett trollet göra med bocken. Sedan gömmer hon systemen.

Då trollet kom hem, bad flickan så vackert att få sända sin mor lite mat. Ja det fick hon så gärna sa' trollet.

Hon tog då en stor säck. I botten lade hon guld och silver, så lade hon dit sin levande syster och överst lade hon mat.

Så bad hon trollet bära säcken hem till modern, men flickan satte som villkor, att han inte fick öppna och se i säcken, vilket trollet lovade att inte göra.. Man för att vara säker därpå hade hon lärt sin syster att när trollet andra gången försökte öppna säcken, skulle hon säga, jag ser dig nog.

När trollet gick, ställde flickan sig vid bergväggen och såg ut genom springan. Då trollet gått ett stycke tyckte han att ~~trollet~~ säcken var mycket tung, varför han beslöt att se efter vad den innehöll. Då ropade flickan i berget: "Jag ser

dig nog". Då sade trollet: "Märkvärdiga ögon i ditt huvud". Så tog han åter säcken och gick. Men då han gått ett stycke tyckte han att säcken ändå var bra tung. Han satte ner den och ville öppna den, men då sade flickan i säcken: "Jag ser dig nog". "Märkvärdiga ögon i ditt huvud", sa' trollet, tog säcken och gick vidare men nu vågade han ej mera se i säcken, utan gick till änkans dörr, i det han sade till henne: "Här har du mat från dottern din, och hon mår bra.

När så några dagar gått, gjorde hon sin andra syster levande. Sedan bad hon trollet så vackert, att än en gång få sända sin mor lite mat. Ja det fick hon så gärna sa' trollet. Då gjorde flickan som förra gången, lade guld och silver i botten på säcken, därpå sin syster och överst lade hon maten. Så bad hon trollet bära säcken till moder n, men han skulle inte se i den. Därpå lärde hon sin syster, att om trollet ville öppna säcken mer än en gång, skulle hon säga, jag ser dig nog.

När så trollet burit säcken ett stycketyckte han, att den var mycket tung, Han ville allt se efter vad som fanns i den, men då ropa flickan i berget, "jag ser dig nog". "Märkvärdiga ögon i ditt huvud", sa' trollet. Sprang i väg med säcken ett stycke, men så tyckte han omigen att säcken var väl tung, så han borde nog se efter vad som fanns i den, men då ropa flickan i säcken, "Jag ser dig nog". "Märkvärdiga ögon i ditt

huvud" sa trollet. Och sedan tordes han inte se mera i säcken, utan sprang till änkans dörr med den, i det han sade: "Här får du mat från dottern din..

Någon dag därefter skulle trollet gå bort. Då klagade flickan och sade att hon var så sjuk, så hon kunde ej gå ur sängen. Men när trollet gått, gick hon upp och klädde sig i sina bästa kläder. I sina gamla kläder stoppade hon halm och satte dem på en stol bortom spisen. Sedan gick hon hem till sin mor.

Så talade flickan med trumslagaren att han skulle hålla vakt vid deras stuga om trollet skulle komma tillbaka och söka efter henne.

När sen trollet kom hem och fick syn på de uppstoppade kläderna, blev han glad och trodde att flickan blivit bra igen, men när han bad att få mat, och han inte fick något svar, blev han arg och gick till spiselvrån och gav flickan en örfil. Då föll kläderna isär, och då han såg att han blivit lurad, blev han ännu värre arg. Sprang till änkans stuga och skulle taga reda på sin trolösa hustru. Men då han kom i närheten av stugan, började trumslagaren slå på sin trumma så att det blixtrade. Då blev trollet alldeles vettskrämt och sprang tillbaka till berget. Och sedan tordes trollet aldrig mera gå ur berget.

ACC. NR M. 1600

Sagan om Lasse med rovan.

Det var en liten pojke som hette Lasse. Han hade varken far eller mor de voro båda döda.

Arvet de lämnat efter sig åt Lasse, hade en mycket rik och snål herreman tagit emot för att förvalta åt Lasse. Men eftersom herrn var så snål, ville han ej giva något av Lasses arv åt honom, utan tänkte själv behålla det, varför han ställt om att Lasse skulle få bli vallpojke hos en präst långt bort.

Prästen tyckte emellertid synd om Lasse, så han sade till honom att han skulle gå till herrn och hämta sitt arv efter sin far och mor. Men som Lasse inte hitta vägen dit, sa' prästen till honom, att han skulle gå så, att han alltid hade solen i ryggen. Som Lasse tyckte att detta skulle bli alltför varmt, frågade han prästen, om han inte fick dräga solen i sin lilla vagn. Och så begav sig Lasse på väg.

När han gått ett par dar, gick han förbi en kyrka. Det ringde i kyrkklockorna och Lasse tyckte klockorna sa': "En rova i arv. En rova i arv".

Då han åter gått några dar, kom han i sällskap med några tattare. Dessa frågade Lasse vart han skulle ta' vägen. Då talade Lasse om att han skulle gå till en rik herre och hämta sitt arv. Tattarna lovade då att hjälpa Lasse.

(37) 37
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

orig. S. 56

S. 57

ACC. N:R M. 1600

När de kommo till en stor bäck, fick Lasse och en av tattarepojarna kläda av sig och bada. Sen fick tattarpojken ta' på sig Lasses kläder, och Lasse fick ta' tattarpojken. Så gingo de till den rike herrn och bad om Lasses arv. När herrn såg vad folk han fått att göra med, lovade han, att de skulle få komma tillbaka om ett par timmar och hämta arvet.

Nu var det så, att han var rädd för, att de skulle taga allt vad han hade av pengar och dyrbarheter. Därför tog han en stor jätterova och grävde ur så att det blev ett stort tomrum i den. Där lade han in sina pengar och ädelstenar och smeta sedan ihop rovan. Han tänkte, att tattarna skulle försmå en så värdelös sak som en rova.

När nu tattarna kommo tillbaka togo de allt vad de ville ha, men för att de skulle bli av med Lasse, så fick han den stora rovan. Och så sade de till Lasse, att han skulle gå hem till prästen och plantera rovan, så skulle det växa guldblommor på den och han skulle bli mycket rik.

Ja, Lasse tog sin rova och gick hem till prästen. När han kom hem, bad han prästen att han skulle få sätta sin rova i en tunna med jord och ställa tunnan i prästens förmak, så att ingen skulle kunna stjälja bort guldblommorna när de växte fram. Som prästen var mycket snäll, lovade han, att Lasse skulle få ställa tunnan i förmaket. Men på samma gång sade han:

(38) 38
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

S. 58

S. 59

"Heckars Lasse, nu har de snart 8,
så nu får du välle mina får så
tunga du lever".

Lasse trodde i alla fall på sin lova
och att han skulle få guldblommor
på dem. Och var som någon gick han
in och tittade om inte poran
blommade.

Så en natt brude Lasse äddat om
guldblommor på poran. Då blev han så
glad, att han stötte omkull famnan och
poran gick i golvet och sprack. Då följde
guld och äddstenar på en käng på golvet
i västerns famak. På så sätt fick Lasse
ett arv och blev en rik man. Men efter
den drögen fick han beta Lasse med
poran.

W. Skrif. B.

ACC. N:R. 1600

60-61 40
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Ög.
Härad: Göteborgs
Socken: Ekeby

Upptecknat av: H. Flemming
Adress: Boeholm
Berättat av: Ida Karlsson, fr.
Född år 1863 i Ekeby s:n Ög.

Uppteckningsår: 1925

Sagan om Strimkassen

Det var i en gammal
kvarn, som Strimkassen spelade fisk var brodersmann
och då han spelade, satt han alltid under kvamen i hjul-
huset. Om någon annan försökte spela i kvamen,
så kunde de det ej förrän Strimkassen hade börjat.

Men så en gång var det en dräng, som tog ett får
lår, en så kallad får fisk i stället för en fisk
av trä. När så Strimkassen började spela släppte
drängen med fårfisken i strömmen vid hjulhuset
får låret triffade i fallet Strimkastens fisk
som stogs sönder, och sedan den maten
spelade aldrig Strimkassen mera i
kvamen.

Sammanfalla
Fatt lätta snöflock fall
och bädda graven kall
Det bröst som gräda här
skall tas, evakua där

Och när jag sankt bit mer
fall snöflock fall ä mer
Att jag må bli en god
så god som jag är glömd.

Och ingen moder skall
besöka gravens vall
Och ingen fader här i
skall fråga var den är

fort.

Dea Lasse
Förrän rovan regnade
ACC. NR M. 1600

han: "Stackars Lasse, nu har de narrat dej, så nu får du valla mina får så länge du lever."

Lasse trodde i alla fall på sin rova, och att han skulle få guldblommor på dem. Och var morgon gick han in och tittade om inte rovan blommade.

Så en natt drömde Lasse, att det var guldblommor på rovan. Då blev han så glad och sprang in i förmaket så fort, att han stötte omkull tunnan och rovan föll i golvet och sprack. Då började guld och ädelstenar att rulla omkring på golvet i prästens förmak. På så sätt fick Lasse sitt arv och blev en rik man. Men efter den dagen fick han heta Lasse med rovan.

- - - - -

Sagan om Strömkarlen.

Det varⁱ en gammal kvarn som strömkarlen spelade fiol var torsdagsnatt. Och då han spelade, satt han alltid under kvarnen i hjulhuset.

Om någon annan försökte spela i kvarnen, så kunde de det ej förrän strömkarlen hade börjat.

Men så en gång var det en dräng, som tog ett fårlår, en så kallad fårfiol i stället för en fiol av trä. När så strömkarlen

~~189~~
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV 42

s. 60

gg.

ACC. N:R M. 1600

började spela, släppte drängen ned fårfiolen i strömmen vid
hjulhuset. Fårlåret träffade i fallet strömkarlens fiol, som
slogs sönder, och sedan den natten spelade aldrig strömkarlen
mera i kvarnen.

Gammal folkvisa.

Fall lätta snöflock fall
och bädda graven kall.
Det bröst som sjuder här
skall läkas, svalkas där.

Och när jag sänks dit ner
fall snöflock, fall äm mer.
Att jag må bliva gömd,
så gömd som jag är glömd.

Och ingen moder skall
besöka gravens vall.

Och ingen fader kärskall fråga var den är.
skall fråga var den är.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV 43

670

ACC. N:R M. **1600**

41 44
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dit ingen syster går
att fälla sorgens tår.
Och ingen broders bröst
skall sucka där som tröst.

Och ingen enda vän
skall vända dit igen.
Att på den bleka snö
en hågkomst blomma strö.

Och han som var mitt allt
skall gå däröver kallt.
Med bruden arm i arm
så säll och kärleksvarm.

Fall frusna snäfflock fall
gör graven dubbelt kall.
Att stelnat hjärta då
ej åter börjar slå.

Staffansvisorna äro kända här. Visorna om: Herr Peder;
Riddaren och bonden; Bonden och kråkan; Fru Salva och Fru
Ollonborg; Vedergällningen och Båtsmansvisan äro enl. min
faster kända här på platsen.

ACC. N:R M. 1600

42 45
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gåta.

Mina träd stå alltid gröna.
Stormen ej min koja rör,
och min ros den undersköna
ej i höstens härjning dör.
Barnet som sin låxa stavar
följer här ej årets lagar
och vad under: Mina gravar
öppnas ej på domens dag.

Svar: En målning.

En gammal ramsa.

Omkring halsen där sätter de båd' pärleband och krås,
men tittar man på särken; den är söndrig, Gunås!
Och när som de kommer på kyrkbacken fram,
då trevar de i fickan efter spegel och kam.
När prästen har sagt amen, och klockaren spelar ut
Då frågar de varandra: Vilken vägen gick han ut.

ACC. NR M. 1600

43 46
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Boholm den 31 jan. 1925.

Amanuensen

H. Herr Gustaf Ohlsson,

Adelgatan 15,

L u n d.

Sänder Eder härmed 1:a delen av mina samlingar i fornminnesforskning. Som jag förstår, att mycket brister i själva upptecknandet av vad som är av värde el. ej, ber jag på förhand om Edert benägna överseende. Hoppas dock att någon del av det hela skall vara Eder till nytta.

Vid upptecknandet av sagor och dyl., har jag återgivit det så ordagrant det varit mig möjligt. En hel del fel i stilen vidlåter dock det hela, beroende på den korta tid jag haft till buds, samt att jag ej heller haft tid att först skriva koncept utan en hel del, ja allra största delen, har måst gå direkt på papperet.

Min faster har ytterligare en del att berätta. Skrock, jul och påskseder, lekar, visor och dyl., spökhistorier från trakten och en del småsaker.

Vid vilken tid jag kan ha nästa häfte färdigt, kan jag ej säga nu, men hoppas att snart kunna återkomma med

ACC. N:R M. 1600

fortsättningen.

Alltid gärna till Eder v. tjänst tecknar jag

Med utmärkt högaktning
Henr. Flemming.

44 47
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV